

Нови наставни план за студије права у Француској. — Настава на правним факултетима у Француској врши се према наставном плану који доноси влада и који је једнак за све факултете у земљи. Наставни план мења се споро, и план по коме се данас врши настава права донет је 1897 а не знатно измењен 1922. Разумљиво је што се већ дуже времена осећала потреба за новим наставним планом, па је марта месеца ове године, декретом Претседника владе, извршена темељна промена у студијама права у Француској.

Новим наставним планом настава је продужена од три на четири године, а број предмета је повећан тако да их сад на свакој години има шест или седам. Највећа промена извршена је у карактеру предмета и у њиховом распореду по годинама. Док се према данашњем плану на првој години изучавају следећи предмети: Римско право — два семестра, Грађанско право — два семестра, Општа историја француског права — два семестра, Политичка економија — два семестра и Уставно право — један семестар, нови наставни план из основа мења традиционални систем отпочињања студија права, па за прву годину предвиђа:

1. Судске установе и грађанско право (општи увод, скупни преглед грађанских и судских уставова, лица, правна лица, породица) — два семестра; 2. Историја институција и социјалних факата — два семестра; 3. Политичка економија (општи увод, елементи демографије, структура производње, теорија размене вредности, продукциони трошкови, цене) — два семестра; 4. Уставно право и политичке установе (општа теорија, грађанска и друштвена права, главни страни политички системи,

Француска Република, Француска Унија) — два семестра; 5. Међународне установе — један семестар; и 6. Финансијске установе — један семестар.

На другој години изучавају се према данашњем плану ови предмети: Грађанско право — два семестра, Административно право — два семестра, Кривично право — два семестра, Политичка економија — два семестра и Римско право — један семестар, док нови наставни план за ту годину предвиђа:

1. Грађанско право (облигације, главна стварна права) — два семестра; 2. Историја институција и социјалних факата — два семестра; 3. Административно право — два семестра; 4. Политичка економија (новац, кредит, девизни послови, спољна трговина, расподела и потрошња) — два семестра; 5. Радно право — један семестар; и 6. Опште кривично право и криминологија — један семестар.

По данашњем плану на трећој години која је уједно и последња година студија права, изучава се: Грађанско право — два семестра, Трговинско право — два семестра, Грађански судски поступак — један семестар, Међународно приватно право — један семестар, Финансијско законодавство — један семестар. Сем тога студенти на овој години слушају и два семестрална предмета која бирају са листе коју утврђује Министар просвете на предлог факултета.

Према новом плану, почев од треће године, студенти се одређују за један од следећа три отсека: отсек приватног права, отсек јавног права и политичких наука и отсек политичке економије. Али на трећој години постоје и предмети који су обавезни за све студенте без обзира на от-

сек за који су се определили. То су следећи предмети:

1. Трговинско право (трговински послови и трговци, трговинско предузеће, берза и банка, друштва) — два семестра, и 2. Социјално осигурање, — један семестар.

За поједине отсеке предвиђају се у новом наставном плану за трећу годину следећи предмети:

За отсек приватног права: 1. Грађанско право (обезбеђење облигација, земљишне књиге, главни уговори) — два семестра; 2. Кривични поступак (заједнички предмет и за отсек јавног права и политичких наука) — један семестар; 3. Опште кривично право, допунско — један семестар; 4. Грађански поступак (заједнички предмет и за отсек јавног права и политичких наука) — један семестар; 5. Римско право и старо француско право (облигационо право) — један семестар; и 6. Римско право и старо француско право (стварно право) или флукуације економске активности — један семестар.

За отсек јавног права и политичких наука: 1. Методе политичке науке — један семестар; 2. Међународно јавно право, продубљено — један семестар; 3. Фискална наука и техника (заједнички предмет и за отсек политичке економије) — један семестар; 4. Историја политичких идеја (заједнички предмет и за отсек политичке економије) — један семестар; 5. Грађански поступак (заједнички предмет и за отсек приватног права) — један семестар; 6. Кривични поступак (заједнички предмет и за отсек приватног права) или савремени француски политички живот — један семестар; и 7. Флукуације економске активности (заједнички предмет и за отсек политичке економије) — један семестар.

За отсек политичке економије: 1. Флукуације економске активности (заједнички предмет и за отсек јавног права и политичких наука) — један семестар; 2. Историја економске мисли и анализа

савремених теорија — два семестра; 3. Статистика и методе економског посматрања — два семестра; 4. Фискална наука и техника (заједнички предмет и за отсек јавног права и политичких наука) — један семестар; и 5. Историја политичких идеја (заједнички предмет и за отсек јавног права и политичких наука) — један семестар.

На четвртој години (која по садашњем плану не постоји), нови план не предвиђа заједничке предмете за студенте свих отсека већ за поједине отсеке уводи следеће предмете:

За отсек приватног права: 1. Грађанско право (брачни режими, наслеђе, добротини уговори) — два семестра; 2. Римско право и старо француско право (брачни режими, наслеђе, добротини уговори) — један семестар; 3. Трговинско право (трговински уговори, трговински ефекти, стечај) и пословно фискално право — два семестра; 4. Међународно приватно право (држављанство, положај странаца, општа теорија сукоба закона), (заједнички предмет и за отсек јавног права и политичких наука) — један семестар; и 5. Један предмет који се предаје два семестра или два предмета који се предају по један семестар, избрани било између предмета отсека јавног права и политичких наука или отсека политичке економије са четврте године, било са једне листе коју утврђује за сваки факултет својом одлуком Министар народне просвете на предлог факултета а уз сагласност Савета за вишу наставу или његове Сталне секције, — два семестра.

За отсек јавног права и политичких наука: 1. Велике јавне службе и државна предузећа — два семестра; 2. Право прекоморских земаља — један семестар; 3. Грађанске слободе — један семестар; 4. Међународно приватно право (држављанство, положај странаца, општа теорија сукоба закона), (заједнички предмет и за отсек приватног права) — или велики савремени политички про-

блеми — један семестар; 5. Наука о финансијама (заједнички предмет и за отсек политичке економије) — један семестар; 6. Један предмет који се предаје два семестра или два предмета који се предају по један семестар, изабрани било између предмета отсека приватног права или отсека политичке економије са четврте године, било са једне листе коју утврђује за сваки факултет својом одлуком Министар народне просвете на предлог факултета а уз сагласност Савета за вишу наставу или његове Сталне секције — два семестра.

За отсек политичке економије:

1. Економски системи и структуре — два семестра; 2. Економска географија — један семестар; 3. Међународни економски односи — један семестар; 4. Управљање предузећем и књиговодство — један семестар; 5. Наука о финансијама (заједнички предмет и за отсек јавног права и политичких наука) — један семестар; 6. Један предмет који се предаје два семестра или два предмета који се предају по један семестар, изабрани било између предмета отсека приватног права или отсека јавног права и политичких наука са четврте године, било са једне листе коју утврђује за сваки факултет, својом одлуком Министар народне просвете на предлог факултета а уз сагласност Савета за вишу наставу или његове Сталне секције — две семестра.

Осим промена у теориској настави које се огледају како у повећању броја предмета, њиховом распореду по годинама као и увођењу отсека почев од треће године, нови план уноси промене и у практичну наставу. Поред строге обавезе присуствовања часовима практичне наставе, што је предвиђено и данашњим планом, сад је број часова практичне наставе повећан и утврђен на два часа недељно у трајању од по сат и по у свакој години. На часовима практичне наставе успех студената се оцењује, па се та оцена доставља испитној комисији и има утицаја на крајњу оцену.

Иначе у режиму студија нема већих промена. Као и према данашњем наставном плану, испити се полажу на крају сваке године. Следећа година може се уписати само после положених испита из свих предмета претходне године. Постоје два испитна рока: јунијули и октобар, али су сви студенти дужни полагасти све испите у летњем року, и тек у случају неуспеха, испити се могу полагати у јесењем року. За разлику од данашњег плана, према новоме, студенти полагају сваке године по два писмена елиминаторна испита. Један од њих је из области теориске наставе а други из практичне. Усмени испит се може полагати највише четири пута. У четвртој години студенти могу полагати испите само из предмета оног отсека из кога су полагали испите у трећој години.

Нови наставни план ће ступити на снагу одлуком Министара народне просвете која до 1 августа ове године још није била донета.

За потпунију оцену промена у систему студирања права у Француској биће потребно упознати се са материјалима (рефератима, мишљењима и др.) око припреме новог плана и нарочито са програмима појединих предмета.

В. Станковић

Проблеми суверинитета држава и односа међународног и националног права на саветовању Међународног комитета за упоредно право у Минхену. — Крајем јула ове године одржана су у Минхену три међународна састанка од значаја за студију упоредног права. Прва два састанка је организовао Међународни комитет за упоредно право који претставља једну од организација повезаних са УНЕСКОМ. Други састанак је организовало Удружење за упоредно право Западне Немачке. На овом састанку, под називом „Недеља упоредног права“, прочитан је и дискутован низ реферата из разних области упоредног и немачког права. Референти су били

углавном професори универзитета и други стручњаци из Западне Немачке. Осим њих реферате су поднели и професор Рене Давид (Француска), професор Обам (Лозана) и неки други страни стручњаци.

Први састанак Међународног комитета за упоредно право био је посвећен проблему суверенитета држава и односа међународног и националног права. Други је посвећен проблему проучавања „организације и задатака једног института за упоредно право“. Оба састанка су била међународна, бар у том смислу што их је организовала једна међународна научна организација, што су учествовали научни радници из низа земаља и што су референти били стручњаци из неколико земаља.

Први састанак је био уствари припремљен од стране дирекције за друштвене науке УНЕСКО. УНЕСКО је поверио израду студија о питању суверенитета и учешћу појединих земаља у међународној организацији појединим претставницима науке уставног и међународног права тих земаља. Изабране земље су биле следеће: Француска, Велика Британија, Индија, Норвешка и Југославија. Француски реферат је поднео професор П. Вајл. Енглески је био рад професора Р. Грина. Реферат о месту и учешћу Индије у међународним односима написао је професор Б. Сем, а исти рад о Норвешкој професор Е. Лехен. Студију о проблему суверенитета и учешћу Југославије у међународној заједници написао је писац ових редова, уз сарадњу В. Јовановића, асистента Правног факултета у Београду (и у неким питањима уз сарадњу М. Ђуковића, стручног сарадника Катедре за државно и међународно право београдског Правног факултета). На основу ових радова УНЕСКО је у споразуму са Међународним комитетом за упоредно право, поверио швајцарском професору Гутнхајму да састави једну врсту резимеа или извештаја који је имао да служи као основица саветовања.

Саветовање се састојало у дискусији појединих поставки из овог извештаја и утврђивању извесних закључака или препорука. Док је саветовање о институту за упоредно право било знатно шире по учешћу, дотле је ово друго сведено на један ужи комитет стручњака. На саветовању су учествовали професори универзитета: А. Го (Рил), Берлија (Париз), Т. Гил (Штокхолм), Гутнхајм (Женева), Грин (Лондон), Левенштајн (Принстон, САД), Мангон (Пенсилванија, САД), П. Вишер (Лувен, Белгија) као и писац ових редова. Претседник је био професор О. Ризе, данас претседник већа Врховног суда Организације за утај и челик. Поред тога као посматрачи с правом учешћа у дискусији присуствовали су поједини професори немачких универзитета.

Као последица овако комитетског рада дискусија на саветовању о проблемима суверенитета је била живља, непосреднија па и реалнија него што је то обичај на ширим састанцима. Сви су учесници узимали реч о сваком питању и то често више пута. Осим тога предност овог саветовања састојала се у томе што су реферати били раније састављени, тако да није било потребно да се читају и што је на дневни ред постављена тачка „доношење закључака и препорука“. Али и овај састанак је имао низ својих слабости и ограничениости. Неке од њих су познате и такорећи су опште на међународним састанцима ове врсте. Ту долазе: различита вредност учесника, недовољна припрема појединих учесника за озбиљну и научну дискусију, „пробраност“ састава и тиме знатна ограниченост „међународног“ карактера састанка. Поред тога, одабрани извештај на овом састанку, професор Гутнхајм је у свом реферату сузио тему и по проблемима и методама. Он је из свих познатих студија изнео само питања о „начину на који савремене државе схватају своје обавезе“ и тако је реферат и назвао. Он је намерно издвојио централни проблем, про-

блем суверенитета држава и значај и вредност суверенитета у данашњим међународним односима. Методско сужавање његовог реферата огледало се у тежњи да се покрену и дискутују само правно-технички проблеми а да се идеолошки, политички, филозофски и социолошки проблеми и погледи оставе пред вратима састанка.

Ја сам се у самом почетку саветовања успротивио овом сужавању теме и доказивао, уз помоћ неких других делегата, нарочито проф. Левенштајна, да је немогуће изоловати проблем међународних обавеза држава од питања суверенитета, као што је неоправдано и немогуће прихватити само метод формалноправних и техничких посматрања. Да је то било тачно показало се и у току саветовања. Живост и сукоб мишљења произилазили су из различитог идеолошког и методолошког посматрања проблема и из посебног гледања појединих делегата на проблем суверенитета.

Научни ниво дискусије није увек био на висини која би се могла очекивати. Али, присутни делегати су износили последње стање законодавства или судске праксе, па и теорије, у својим земљама, тако да су ова размена искуства и међусобно упознавање са актуелним проблемима у вези са односом међународног и унутрашњег права претстављали позитивну страну овог међународног састанка. Исто тако у дискусији је преовлађивао дух научне толеранције и равноправности делегата, односно држава без обзира на њихову величину. Новој Југославији, њеном ставу у међународним односима, схватањима њених научника и њеном законодавству посвећивана је посебна пажња од већине страних научника.

Највећи део састанака посвећен је дискусији и доношењу „препоруча и закључака“. Њихов текст гласи:

„1. Остваривање принципа који настоје да се аутоматски примењује међународно право у унутрашњем правном поретку појединих земаља у пракси показују

знатне различитости. Техничка вредност ових принципа није ефикаснија од извесних изричитих ограничавања надлежности државе у погледу међународних односа које садрже неки нови уставни (Устав Француске, Италије итд.).

„2. Одредбе у појединим савременим уставима које ограничавају надлежност државе у погледу прихватања међународних обавеза имају у погледу обавеза које произилазе из међународног права само релативни значај.

„Прихваћено је као опште правило да међународна обавеза држава настаје и у оним случајевима кад произведена штета произилази из аката који су супротни међународним обавезама и кад су те акте донели органи који су поступали изван стварне компетенције, али су давали изглед да имају званична својства осим у случају ако је та некомпетентност била очигледна.

„3. У извесним међународним уговорима, а нарочито у уговорима о успостављању супра-националних организација, државе не само преузимају обавезу да поступају на начин како је то прописано у уговору, него и делегирају одређену законодавну, судску и управну власт наведеним организацијама.

„Из тога произилази питање о подударности овог система делегације са позитивним уставним правом поједине државе. Уставно право може забранити такву делегацију, као што може и предвидети процедуру за њено спровођење било у облику уставне ревизије или у неком другом облику. Има појединих устава који уопште не решавају ово питање остављајући отвореним питање да ли је класична процедура прихватања међународних уговора довољна и у напред истакнутом случају.

„4. У оним случајевима где унутрашње државно право захтева да уговор или уопште међународни споразум, прихваћен од законодавног тела, мора да буде остварен тек предузимањем једног посебног правног акта унутрашњег права — ако се не ради о томе да при-

хваћено међународно право треба да буде допуњено као што је случај кад се има одредити који су органи или појединци носиоци одређене норме — наступају ситуације непотребног продужења законодавног поступка којим се прихватају међународни споразуми.

„Студ се препоручује да све државе уједине права успостављања међународних обавеза у корист једног државног органа, снабдевајући га надлежношћу да обезбеди примену уговора у унутрашњем праву. Подела коју поједини уставни чине на две врсте компетенција у овом правцу не може оправдати никакав покушај избегавања међународних обавеза. Уствари, орган који примењује међународну обавезу у унутрашњем праву је везан и преузима међународну обавезу државе у чије име ради и у случају кад није обезбедио предузимање унутрашњих правних мера које су потребне за примену одговарајуће норме међународног права.

„5. Према једном од већ установљених принципа међународног права, држава је обавезна да изврши све измене у свом унутрашњем законодавству да би обезбедила примену прихваћене међународне обавезе. Државе би биле обавезне да предузму све нужне мере да би се успоставила потпуна сагласност између националног законодавства и међународних уговора. Ове се мере имају предузети одмах по ступању на снагу међународног уговора у датој држави.

„6. Препоручује се да државе установе у оквиру међународних организација извесне органе административне контроле који ће се старати о остваривању појединих конвенција закључених у оквиру или под покровитељством тих организација. Поступак такве административне контроле могао би корисно узети за пример одговарајући механизам који већ постоји у Међународној организацији рада.

„7. Усклађивање односа између међународног и унутрашњег права захтева бар да државе прихвате претпоставке *iuris tantum* са-

гласно којој судија треба да тумачи закон у смислу који га доводи у склад са међународним правом.

„8. Да би се без икакве сумње осигурао приоритет појединих међународних обавеза над унутрашњим правом, поједини правни поретци су предвидели право судова да одбију примену закона који нису у сагласности са међународним споразумима објављеним било пре било после прихватања закона.“

Могло би се с правом поставити питање зашто су прихваћени само ови „закључци и препоруке“ а не и други који имају далеко већу важност за међународно право и међународне односе. Исто тако је сигурно да су ови „закључци и препоруке“ прилично бледи и да су често пре констатације него препоруке, пре објашњења, него неки нови закључци који знатно унапређују међународне односе. Али њихова вредност произилази из чињенице да они имају за сврху да обезбеде примену међународног права које је слободно прихваћено од појединих држава и да тиме помогну схватања и тежње које настоје да јачају међународну законитост, уз поштовање суверене равноправности и слободе одредења свих држава, великих и малих. Тај дух интернационализма који је преовладавао приликом ових препорука и закључака претставља најпозитивнију страну овог састанка и скромних резултата његовог рада.

Др. Ј. Ђорђевић

Рад Катедре и Општег семинара за грађанско право са међународним приватним правом. — Рад Катедре и Семинара у протеклој 1953/54 школској години карактерише оријентација Катедре на решавање искључиво школско-наставних питања и пребацивање тежишта целокупног теоретског рада у Општи семинар. Катедра се током године бавила низом важних питања. Настављен је и довршен рад на преради и усавршавању програма и планова сту-

дија из предмета Катедре и исти су достављени Наставној комисији факултета ради израде целокупног плана и програма који би одговарао садашњим потребама наставе на факултетима. Претресано је питање постојећег броја наставног особља и потреба у наставном и помоћном наставном особљу предмета Катедре и у том смислу достављени су предлози и сугестије Савету факултета. Анализирани су рад стипендиста Катедре и сам овакав начин уздизања правничких кадрова. Катедра је повољно оценила постигнуте резултате и предложила продужавање оваквог начина рада. На предлог Секретаријата за спољне послове Катедра је проучила питање организовања семинара за службенике спољнотрговинских предузећа у циљу подизања квалитета правне службе ових предузећа и оснивања одговарајућег документационог центра и доставила дефинитиван предлог одговорним органима. Поред овога, Катедра је, према примљеној обавези, начинила предлог тема које би требале да буду обрађене за идућу Интерфакултетску конференцију правних факултета. Такође је извршен избор тема за наградни конкурс студената поводом прославе 29 новембра.

Општи семинар је у односу на прошлу годину показао видан напредак. То се огледа како у повећању круга лица која су активно учествовала у његовом раду тако и у квалитету самих радова и дискусије, као и у проширењу форми рада. Поред наставника и асистената, у раду је учествовао већи број докторанада као и неки студенти који су показали посебан интерес за грађанско право. Осим ранијих редовних састанака петком, у другој половини године уведен је још један састанак недељно. Садржина самог рада обогаћена је. Настављен је рад на теориској анализи и приказу случајева из судске праксе. Већи део тих случајева односио се на уговор о куповини и продаји (питање савесног испуњења уговора, одустанак од уговора, раскид об-

рочне испоруке, приговори квалитету робе, симулована купо-продаја), затим на питања прекомерног оштећења, одговорности железница, накнаде неимовинске штете, питање сусвојине и заједничке имовине, правних послова са одобрењем старатељског органа, заједничког тестаментa, заштите права оставиоца, питање плаћања парничних трошкова. Поред овог рада, уведени су састанци на којима су читани реферати о појединим правнотеоретским питањима. Радови су, као и анализе судске праксе, стављени посетиоцима семинара на расположење ради дискусије. Теме одржаних реферата биле су: Појам опасне ствари (М. Тороман), Зеленашки уговор (Љ. Милошевић), Оштећење преко половине (Р. Тасић), Право придржаја (Р. Лоренц). Секретару семинара предати су неки радови који нису могли да буду читани у току протекле године услед недостатка слободних термина за састанке.

В. Ј.

О раду Катедре и Општег семинара историје државе и права. — Историско-правна Катедра се током школске 1953/54 године бавила решавањем већег броја научних, наставних и организационих питања. Већ на првом састанку почетком прошле школске године, Катедра је разматрала свој досадашњи рад као и резултате и проблеме општег семинара. Доцније су се на Катедри расправљала искључиво школска и текућа питања, док је Општи семинар схваћен као установа у чијем ће се оквиру читати и расправљати сви научни и стручни радови. Пошто су нормалан живот Катедре и солидан педагошки рад условљени добрим делом довољним бројем наставног особља и активним научним подмлатком, предузети су кораци за повећање наставног и помоћног наставног особља за оба предмета тј. Римско право и Историју државе и права. Такође је усвојен закључак да се повећа

број стипендиста за студије после дипломе, јер је то једини начин изградње научног подмлатка у области правне историје.

На наредним састанцима била је посвећена између осталог пажња начину извођења и карактеру вежби. Сходно томе постигнута је сагласност да се на вежбама врши тумачење извора, упућивање и саветовање студената на конкретном материјалу, постављање питања студентима из пређеног градива и читање студентских радова са дискусијом. У циљу уједначења гледишта у погледу наставног програма рађено је на организовању састанка наставника и асистената с предмета историско-правних катедара наших правних факултета.

Историско-правна катедра је поводом 29 новембра 1954 одредила следеће теме за наградни конкурс: Карактер власти у Првом српском устанку; Правне прилике у Србији Првог устанка (према деловодном протоколу Карађорђа Петровића и протоколу Шабачког магистрата); Породично право према Вербецијевом Трипартиту; Римски колонат и средњевековно кметство.

Посебну пажњу Катедра је посветила анализи рада и унапређењу Општег семинара. Притом се узело о узбир да семинарски рад из области правне историје има не само озбиљан припремни карактер за схватање и изучавање права, већ да се кроз семинарску активност може знатно допринети идеолошком формирању студената. Општи семинар је радио под руководством доцента др. Алберта Вајса и асистента др. Ружице Гужине као секретара семинара. Током прошле школске године читали су своје радове Владан Станковић „О праву првокупа у нашој правној литератури“; Љубица Кандић „О Народној скупштини 1811“; Мирко Мирковић „О друштвено-економским и правним карактеристикама чиглучења“; и Јелена Цвејић „Диоклецијанов едикт о максимираним ценама.“

Уз рад на спровођењу наставе и вежби и активности на изради појединачних научних и стручних радова, чланови Катедре су извршили комплетирање и сређивање картотеке расположивих књига из домена правне историје.